

Achtergrond

De ambitie om Nederland in 2050 klimaatbestendig en waterrobuust (o.a. bestand tegen extreme weersomstandigheden) te hebben ingericht, vraagt een enorme inspanning en nauwe samenwerking tussen verschillende belanghebbenden en overheden. Er ligt een grote opgave die ook moet resulteren in daadwerkelijke aanpassingen in de ruimtelijke inrichting.

Deels zal deze opgave worden ingevuld door het watersysteem anders in te richten (denk aan het inrichten van klimaatrobuuste beekdalen of het niet langer onderbemalen van een polder). Maar ook daar waar dit niet gebeurt, geldt dat de waterbeschikbaarheid (tekorten dan wel overschotten) zal veranderen. Dit heeft een grote impact op de agrarische sector. Op sommige plekken wordt het natter, op andere plekken juist droger.

- 2.2** Dit kan betekenen dat de huidige agrarische gebruiksvorm niet langer mogelijk blijft. Andersom kan het vasthouden aan het huidig agrarisch gebruik en het aanpassen van het watersysteem daaraan, ook leiden tot een relatief kostbare opgave. Andere vormen van agrarische productiesystemen kunnen daarom een sleutelrol spelen bij een transitie naar een klimaatbestendig landelijk gebied.

Vraagstuk

Binnen dit thema is de centrale vraagstelling: wat hebben boeren nodig om te kunnen omschakelen naar een klimaatrobuuste bedrijfsvoering die bestand is tegen weersextremen?

Het vraagstuk sluit nauw aan bij [missie C uit de KIA Landbouw, Water Voedsel](#), die als titel heeft: Klimaatbestendig landelijk en stedelijk gebied. Vooral MMIP C1 (Klimaatbestendig landelijk gebied) en MMIP C2 (Klimaatadaptieve land- en tuinbouwproductiesystemen) zijn in dit verband van belang. Er is ook een relatie met o.a. MMIP A2 over bodem en gewasbescherming en MMIP A5 over biodiversiteit en kringlooplandbouw. Het vraagstuk heeft een duidelijke relatie met het [Actieprogramma voor klimaatadaptatie in de landbouw](#).

Onderliggende vragen hierin zijn:

- **Andere systemen:** op dit moment gaat er in Nederland veel aandacht uit naar natuurinclusieve landbouw vanwege de bijdrage die deze kan leveren aan meerdere doelen naast klimaat, zoals biodiversiteit, stikstof, bodemkwaliteit, waterkwaliteit, en koolstofvastlegging. Het is mogelijk om met het beoogd project aan te sluiten op het per januari 2021 gestarte LNV beleidsondersteunend onderzoek naar de verwachte bijdrage van natuurinclusieve landbouw aan andere regionale opgaven zoals klimaatadaptatie en -mitigatie en stikstof. Een andere mogelijkheid betreft agro-forestry als systeem in de overgangszones. Agro-forestry verbetert de bodemstructuur waardoor water beter kan worden vastgehouden.
- **Verdienmodel:** een sterk verdienmodel is een uiterst belangrijke pull-factor om deze transitie te versnellen. Daarbij gaat het zowel om de kosten- als de batenkant van de alternatieve agrarische systemen. Hierbij kan in het bijzonder gekeken worden naar de mogelijkheden om (ook) publieke gelden in te zetten voor de betaling van geleverde diensten. Ook kan gekeken worden naar de mogelijkheden van betalingen voor ecosysteemdiensten.
- **Teelt- en bodemkennis:** onderdeel van het project zou kunnen zijn boeren te voorzien van relevante kennis en begeleiding bij het (al dan niet stapsgewijs) omschakelen naar nieuwe teelten en maatregelen om de bodemkwaliteit te optimaliseren.

Doel van het onderzoek

Het hoofddoel van het beoogde project is om, via praktijkgericht onderzoek voor een concreet gebied/concrete gebieden, samen met boeren en andere stakeholders na te gaan of het huidige instrumentarium en de huidige regelgeving voldoen en zo nee, werken aan toevoeging/aanscherping ervan. Als te kiezen concreet gebied kan gedacht worden aan bijvoorbeeld beekdalen of de hoge zandgronden. Uitgesloten is het veenweidegebied omdat daar op dit moment al veel aandacht aan wordt besteedt.

Bij de beantwoording van de centrale vraag, kunnen de volgende onderwerpen relevant zijn:

- Samen met boeren inzicht creëren in wat klimaatverandering in hun gebied voor hun huidige bedrijfsvoering betekent en welke risico's ze lopen als gevolg van klimaataanpassing. Welke instrumenten hebben zij nodig om zelf klimaatrisico's in beeld te kunnen brengen en door te vertalen naar hun eigen bedrijfsvoering? Heeft het betrekken van boeren een effect op de veranderingsgezindheid en het vinden van handelingsperspectieven om tot risicoverlaging te komen?
- Boeren handelingsperspectief bieden door samen met hen inzichtelijk te maken welke andere bedrijfsvoeringen beschikbaar én werkbaar zijn. Het gaat om bedrijfsvoeringen die een bijdrage kunnen leveren aan de gestelde doelen in het betreffende gebied op de korte én lange termijn en om de vraag via welke stappen die gerealiseerd kunnen worden. Bij het uitwerken van dit onderdeel worden ook de ervaringen meegenomen die elders met maatregelen zijn of worden opgedaan.
- Nagaan tegen welke belemmeringen in wet- en regelgeving boeren aanlopen en wat zij nodig hebben van de verschillende overheden om de vereiste transitie te realiseren.

Specifieke wensen consortium

Aanvullend op de standardeisen voor consortium zoals benoemd in paragraaf 3.4 Subsidievoorwaarden, wordt de aanvrager voor dit thema expliciet uitgenodigd om het mbo te betrekken in het consortium. Indien de aanvrager geen gebruik maakt van deze uitnodiging is het wenselijk om in de aanvraag te onderbouwen waarom dat niet passend is in het betreffende beoogde project.